

PŘEKLADATELSKÁ ANTICENA „SKŘIPEC“ ZA ROK 2012

s přihlédnutím k pochybným překladům, které vyšly v posledních pěti letech a zatím unikly kritické pozornosti.

Porota překladatelské anticeny Skřípec 2012 posoudila návrhy, které byly Obci překladatelů zaslány, a rozhodla se udělit **Skřípec** rovným dílem těmto překladům:

Vera Vogeler: „(Ne)milostivé léto L. B.“ Publikaci vydalo v roce 2012 nakladatelství BVD s. r. o., Praha 4. Z německého originálu, jehož název ani datum vydání nejsou v tiráži uvedeny, přeložil Jindřich Brož. Jazyková reakce Rudolf Míšek.

Josef Haslinger: „Jáchymov“. Publikaci vydalo v roce 2012 nakladatelství JOTA v Brně. Z německého originálu přeložila Libuše Čizmarová. Odpovědná redaktorka Eva Strnadová.

Zároveň se rozhodla udělit **Skřípeček** za nebeletristický překlad knize:

Jean-Jacques Marie: „Stalin“. Publikaci vydalo v roce 2011 nakladatelství Naše vojsko v Praze. Z francouzského originálu přeložila Tereza Cihelková. Jazyková korektura PaedDr. Jitka Gruntová.

Zdůvodnění:

Vera Vogeler: „(Ne)milostivé léto L. B.“ Publikaci vydalo v roce 2012 nakladatelství BVD s. r. o., Praha 4. Z německého originálu, jehož název, ani datum vydání nejsou v tiráži uvedeny, přeložil Jindřich Brož. Jazyková reakce Rudolf Míšek.

Překlad se na mnoha místech závažně provinuje proti normám soudobé češtiny zejména tím, že do ní nedokáže adekvátně a náležitě převést německé konstrukce pasivní, infinitivní, nominální a zejména atributivní, kde se dopouští formulací s češtinou zcela neslučitelných. Stylisticky je nevyvážený a neobratný. Bezradnost se projevuje i v ortografii, v nejednotnosti převodu názvů německých lokalit a institucí, jakož i v citacích cizojazyčných úslolí. Pokusy o vynalézavost ve vystižení některých výrazů originálu jsou mnohdy násilné (např. „hudbíf“).

V úvodu a doslovu knihy se autor převodu do češtiny sám poctivě označuje za překladatelského laika. Proto záleželo na nakladatelství, aby dodaný překlad zredigovalo do edičně nezávadné podoby. Kniha tudíž prozrazuje vážné nedostatky redakční práce, ne-li její naprostou absenci. To se týká i poznámkových vsuvek, které překladatel ne vždy organicky umisťuje do textu knihy. Očekávaná (avšak nikterak zaručená) informační hodnota německého pokusu o beletristicko-reportážní zpracování faktů z berlínských let české herečky Lídy Baarové pro českého čtenáře je rušivě oslabena. Nakladatelství i překladatel proklamují publikaci z několika důvodů jako „světovou premiéru“. Ta se ovšem jazykově výrazně nezdařila.

Josef Haslinger: „Jáchymov“. Publikaci vydalo v roce 2012 nakladatelství JOTA v Brně. Z německého originálu přeložila Libuše Čižmarová. Odpovědná redaktorka Eva Strnadová.

Překlad na četných místech nedokázal adekvátně převést do soudobého úzu češtiny německé větné celky a prokazuje neobratnost v řadě prvků textu (např. nadměrné užití zájmena „svůj“, kostrbatý překlad některých termínů) i v běžných úslovích. Obsah některých vět originálu není přeložen úplně. Nevyvážené, ba násilné je užití českých označení pro zejména vídeňské lokality. Nikterak nelze prominout neznalosti projevivší se např. ponecháním německého názvu Hohenmauth pro Vysoké Mýto a německé podoby Sorin pro jméno sovětského velvyslance Zorina. Obzvláště nápadné pochybení je prokázáno u citace veršů básně Tři cikáni od německého/rakouského romantického autora Lenaua. Jsou zmíněni jen jacísi tři cikáni z (neexistujícího) Lenau a překladatelka se ani náznakem se nepokusila o aspoň trochu přiměřený, byť prozaický převod proslulých veršů, zhudebněných ostatně několika známými skladateli. Rytmus textu v češtině není zcela vyvážený. Větší vynalézavost by si zasloužilo i jméno pro hlavní ženskou postavu knihy (převzaté z německé střapaté figurky chlapce Struwelpeter). Otázkou dodržení závaznosti vůči originálu je i fakt, že některé partie nejsou přeloženy dle autorova textu, nýbrž citovány ze záznamů paní Blanky Modré, dcery hlavní postavy knihy.

Česká podoba vydaného překladu není tedy bohužel adekvátní originálu, což je na úkor přístupnosti textu českému čtenáři. Jde přece o zdařilé dílo, jež na případě věznění slavného hokejového brankáře Boži Modrého přesvědčivě dokládá románovou formou naprosto otřesnou komunistickou zvlášť v Československu, a proto by se zejména pro dnešní českou mládež mělo stát povinnou ilustrační četbou při výuce dějepisu. K takovému účelu je však třeba překlad důkladně zkorigovat a nakladatelství musí zaručit skutečně odpovědnou redakci.

Skřípeček:

Jean-Jacques Marie: „Stalin“. Publikaci vydalo v roce 2011 nakladatelství Naše vojsko v Praze. Z francouzského originálu přeložila Tereza Cihelková. Jazyková korektura PaedDr. Jitka Gruntová.

Překlad se v řadě ohledů závažně provinuje proti normám českého jazyka, historické terminologii a obecně proti podstatě překladatelské práce, jejímž cílem je vždy pořízení funkčně ekvivalentního textu.

V rovině lexikální jde jednak o omyly, které prozrazují nedostatečnou znalost jazyka originálu („kvalifikuje zde socialismus ,zaslíbené země“ místo „socialismus zde nazývá ,zaslíbenou zemí“ atd.), avšak také o projevy bezradnosti ve volbě správného ekvivalentu tam, kde se jich nabízí více („kabaret“ místo „hosпода“; „protestant“ místo „protestující“; „císařská vůle“ místo „carská vůle“; „gubernér“ místo „gubernátor“; „velkovévoda“ místo „velkokníže“ atd.). Tyto chyby lze někdy pochopit jako případy tzv. „zrádných slov“, avšak častěji jde o omyly, které vyvěrají ze zjevné překladatelčiny neobeznámenosti s historickým tématem, kterého se

její práce týká, z nedostatku překladatelské akribie a – sit venia verbo – z nedostatečného obecného rozhledu. To má pak za následek i další omyly, jako opakované užití výrazu „gruzínský kalendář“ místo „gregoriánský kalendář“, užívání jména „Vissarionovič“ tam, kde je řeč o Stalinovu otci, tedy Vissarionovi, doplnění obecného klasifikátoru „město“ před názvem „Vendée“ (jde o francouzský kraj) atd.

Tyto prohřešky mohou pravděpodobně laickému čtenáři uniknout, zajisté mu však neunikne překladatelčina neobratnost v rovině syntaktické, která se projevuje vedle častých vyšínutí z větné vazby či chybné interpretace syntaktických vztahů (někdy s komickým výsledkem: „bolševik Cintadze vypráví, že Koba souhlasil se svým nápadem založit samostatné bojové jednotky“, kde místo zájmena „svým“ má být „jeho“) především otrockým kopírováním francouzských konstrukcí („někteří se pokusili tuto rozporuplnost vysvětlit tím, že nechali Vissariona narodit se mezi Osetijci“; „Osetijec, nebo ne, Vissarion předal Stalinovi některé tělesné vady“; „je to zde, v kruhu těchto soudruhů, kde jsem byl poprvé pokřtěn na bojovného revolucionáře“; „o třicet let později tuto scénu vyobrazí gruzínský malíř Vepchadze: pět vyslanců, z nichž je jedním, pohledem Stalina hltající Krupská, Stalin je ústřední osobností, které Lenin tiskne ruku“; „6. srpna zaberou Češi Kazaň, ležící na východě od Moskvy, jejíž cesta je jim otevřená“; „aparátní hrátky jsou široce ignorovány zemí, která se sotva vyhrabává ze svých sutin“ atd.).

Očekávali bychom, že tyto nedostatky budou odstraněny při jazykové korektuře, které se podle tiráže překladu dostalo. Naproti tomu však po korektorce nemůže nikdo požadovat, aby odstranila nejnápadnější strukturální defekt překladu, kterým je nepřipadné používání gramatického času – v takovém případě by totiž musela přepsat každou druhou větu. Ač se to může zdát neuvěřitelné, sedmisetstránková kniha o Stalinovi, jejíž originál byl vydán v roce 1991, je do češtiny z větší části přeložena v přítomném čase. Překladatelka do svého textu zcela mechanicky přenesla historický prezent, který se v originálu, stejně jako v mnoha jiných francouzsky psaných textech z posledních desetiletí, vyskytuje v masivní míře, aniž by si položila otázku po jeho funkci v češtině.

V kombinaci s faktory, které jsou popsány výše, tak mohly vzniknout i následující věty, které budou navždy patřit do zlatého fondu substandardního překladu:

„Zatímco se Zinověv a Kameněv pokouší o drsný manévr, aby odstranili Stalina. V ústředním výboru z poloviny ledna 1925, který sesazuje z postu komisaře války Trockého a místo něj tam navrhuje dosadit Stalina. Ten tvrdě odmítne návrh, jenž není v souladu s jeho pozicí v čele sekretariátu. Tyto neshody vyvolávají ničivé pomluvy. 23. února dostává Stalin zneklidněný dopis vůdců ukrajinské KS: ‚Trhlina, objevená při posledním plénu ústředního výboru [v polovině ledna], nejen že se nezacelila, ale zvětšila se, a mluvíme dnes velmi jasně o ‚stalinistech‘ a zinověvistech: Jenže, říkají autoři listu, kdo nemá nijak zacíleno na Stalina, jejich ochránce: ‚Od Lenina není žádných vůdců, jimž by mohla strana individuálně svěřit vedení, také jakýkoliv pokus některých soudruhů o to stát se samostatným vůdcem, musí být odmítnut.‘ Toto vyznání víry, jež dlouze říká o odmítnutí aparátu podříditi se jednomu všemocnému muži, míří hlavně na Zinověva a Kameněva, které signatáři obviňují, že chtějí ‚postavit [militanty] proti Stalinovi a dalším soudruhům vedoucí skupiny‘.“

Skutečnost, že nakladatelství Naše vojsko překlad zadalo překladatelce, která k němu očividně nebyla kompetentní, spokojilo se s nedbalou jazykovou korekturou (nebo na ni vyhradilo tak málo času, že nebylo v lidských silách uvést text do přijatelné podoby) a patrně zcela rezignovalo na odbornou korekturu věcnou, a konečně, že výsledný text uvedlo do prodeje (běžná cena 499,- Kč), nemůžeme hodnotit jinak než jako hrubé porušení nakladatelské etiky.

Praha, 8. května 2013

Jiří Hanuš, Jan Seidl, Vratislav Jiljí Slezák.